

۷. عدل الهی

معنای عدل

- برای عدل معانی گوناگونی مانند: رعایت تساوی و دوری
- از تبعیض یا رعایت حقوق دیگران بر شمرده اند.
- اما معنای جامع تری وجود دارد . امام علی (ع) می فرماید :
- العدل يضع الامور مواضعها عدالت هر چیزی را در جای خود می نشاند.(نهج قصار ۴۳۷)

اهمیت عدل الهی

۱. عدل یکی از اصول پنجگانه
دین یا مذهب است.

۳. ایمان به عدل
الهی انگیزه آدمی را
برای استقرار نظام
عادلانه اجتماعی
قوت می بخشد.

۲. عدل یکی از
بنیان های
اثبات معاد ،
است.

چرا از بین تمام صفات خدا، عدل از اصول دین است؟

امامت و عدل از اصول مذهب تشیع محسوب می‌گردند که اگر کسی یکی از آن دو را منکر گردد از مذهب خارج شده است. علت اینکه عدل از بین همه صفات خداوند متعال مطرح شده دو چیز است:

۱- اهمیت آن در حل بسیاری از بحث‌های اعتقادی که در علم کلام مطرح می‌شود زیرا بسیاری از مباحث اعتقادی متوقف بر اعتقاد به عدل الهی است مثل مباحث شفاعت، شرور، تبعیض‌ها و ..

۲- دسته‌ای از متکلمان که به اشاعره معروفند، معتقدند در عالم، حقیقتی به نام عدل نداریم که افعال خداوند سبحان با آن سنجیده شود، بلکه هر فعلی که از حضرت حق صادر شود عدل است و در مقابل دسته دیگری از متکلمان که به عدلیه معروفند با تمسک به حسن و قبح ذاتی و عقلی معتقدند عدل حقیقتی دارد و خداوند سبحان تمام افعالش بر پایه این حقیقت بنا شده است.

اقسام عدل الهی

۲. عدل
تشریحی

۱. عدل
تکوینی

۳. عدل جزایی

عدل تکوینی

در جهان آفرینش تعادل حکومت می کند و سرپای جهان موزون و متعادل بوده و در ترکیب اجزاء آن، تناسب و تعادل کاملاً رعایت شده است.

«وَالسَّمَاءِ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ» (الرحمن: ۹)؛
«آسمانها را برافراشت و میزان و قانون (در آن) گذاشت

جلو‌های عدل تکوینی

۱. کاخ بدون ستون مرئی:

برافراشته شدن کاخ دلاویز بدون ستون مرئی حاکی از وجود سنجش دقیق در خلقت آنها است. قرآن مجید می‌فرماید:

«اللَّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا» «خداوندی که آسمانها را بدون ستون مرئی برافراشته است».

در حقیقت آیه، ستون مرئی را نفی می‌کند نه اصل ستون را.

منظور از ستون هائی که ستارگان را از سقوط و اصطکاک حفظ می‌نماید، نیروی مرموز ناپیدائی است که نیوتن و دانشمندان دیگر نام آن را «جاذبه عمومی» نهاده‌اند. در جای دیگر می‌خوانیم:

«إِنَّ اللَّهَ يُمَسِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنْ تَزُولَا..» (فاطر: ۴۱). «خداوند آسمانها و زمین را از این که از محل خود بیرون بروند، نگاه می‌دارد».

جلو‌های عدل تکوینی

۲ - اسرار کوهها

قرآن مجید، راز آفرینش کوهها را چنین بیان می‌کند: «وَأَلْقَى فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ» آیه ۱۵ سوره نحل «کوهها بسان لنگرهای کشتی، شما را از حرکات ناموزون زمین حفظ می‌کند. در آیه دیگر کوهها را میخ‌های زمین معرفی کرده و می‌فرماید: «وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا» (نبا: ۷).

امام علی (ع): حرکات زمین را به وسیله لنگرهایی از سنگ تعدیل کرد. (نهج البلاغه خطبه ۹۰)

۳. وجود جاندار

یکی دیگر از مظاهر عدل تکوینی وجود جاندار در روی زمین است چنانکه می‌فرماید: «وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ» آنچه که توانسته است، حیات را در روی زمین تحقق بخشد، تعادل فاصله زمین با مرکز خود (خورشید) می‌باشد.

جلو‌های عدل تکوینی

۴ - وجود گیاهان

وجود گیاه در روی زمین در برابر جاندار، خود نشانه عدل در تکوین است زیرا موجود جاندار پیوسته اکسیژن تنفس کرده، و گاز تولید می‌کند، در حالی که گیاهان مولد اکسیژن بوده مصرف کننده گاز می‌باشند، اگر در عالم خلقت به یکی از آنها اکتفاء می‌شد، هیچ‌یک توان بقاء نداشت. قران مجید:

وَ أَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ گَرِیمِ» «از آسمان آب بارانی نازل کردیم و از هر نوع گیاه زیبائی رویانیدیم». آیه ۱۰ سوره لقمان

عدل تشریحی

یعنی اولاً: خداوند قوانینی را که برای سعادت انسان لازم بوده فرو فرستاده است.
ثانیا: انسان را بیش از توانایی اش مکلف نساخته است. قرآن می فرماید:

لا یكلف الله نفسا الا وسعها خداوند هیچ کس را جز به اندازه توانایی اش تکلیف نکرده است.

جلوه های عدل تشریحی

در این جا به مواردی از این عدالت تشریحی، با توجه به آیات قرآن کریم، اشاره می شود:

۱. عده ای از جنگ و جهاد، معاف هستند: «لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرْجٌ»؛ بر نابینا و لنگ و بیمار گناهی نیست اگر در میدان جهاد شرکت نکنند.

۲. - به مریض و مسافر، تخفیف داده می شود: «فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَ مَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَ لَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ»؛ پس آن کس از شما که در ماه رمضان در حضر باشد، روزه بدارد! و آن کس که بیمار یا در سفر است، روزهای دیگری را به جای آن، روزه بگیرد! خداوند، راحتی شما را می خواهد، نه زحمت شما را.

جلوه های عدل تشریعی

۳. تیمم، تخفیف در غسل و وضو: «فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ»؛ مائده / ۶. و [هنگامی که] آب (برای غسل یا وضو) نیابید، با خاک پاکی تیمم کنید.

۴. اضطرار، ممنوعیت ها را بر می دارد: فَمَنْ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ «مائده / ۳. اما آنها که در حال گرسنگی، دستشان به غذای دیگری نرسد و متمایل به گناه نباشند، مانعی ندارد که از گوشت های ممنوع بخورند.

۵. اصل ورود به اسلام، چشم پوشی بر گذشته است: لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ بِرِ كَسَانِي كِه اِيْمَان اُورده و اعمال صالح انجام داده اند، گناهی در آنچه قبلا خورده اند نیست

عدل جزایی

اولا : خداوند در قیامت به عدل داوری می کند. میان افراد نیکوکار و بدکار به یکسان داوری نمی کند.

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ (جاثیه / ۴۵) آیا کسانی که مرتکب گناهان و بدی ها می شوند گمان می برند که ما آنان را همچون کسانی به شمار می آوریم که ایمان می آورند و کارهای پسندیده انجام می دهند و حیات و ممات و آخرتشان یکسان می باشند؟ چه بد قضاوت و داوری می کنند؟

عدل جزایی

ثانیا: خداوند افرادی را که به آن ها تکلیفی ابلاغ نشده مجازات نمی کند قرآن مجید می فرماید: **ما کنا معذبین حتی نبعث رسولا** ما هرگز قومی را مجازات نمی کنیم مگر پیامبری را مبعوث کرده باشیم. (اسراء آیه ۱۵) و این همان چیزی است که در «علم اصول» از آن به قاعده «**قبح عقاب بلا بیان**» تعبیر می شود.

خداوند کسی را به خاطر ترک تکلیف از روی جهل، (البته اگر قاصر باشد نه مقصر) عقاب نخواهد نمود. از این رو؛ اگر کسی با مبلغ و منذری مواجه نگردید تا با دین آشنا شود و توان مهاجرت و تحقیق را نیز نداشت، مستضعف محسوب می شود و به دلیل اعمال جاهلانه خویش عقاب نمی گردد.

مجازات‌ها در فرهنگ اسلامی، بر سه گونه‌اند:

۱. مجازات‌های قراردادی:

این دسته از مجازات‌ها، همانند مقررات جزایی جوامع بشری‌اند که قانونگذاران وضع می‌کنند.

۲. مکافات دنیوی:

مراد، مجازات‌هایی است که با جرم رابطه علی و معلولی دارند و نتیجه طبیعی اعمال انسان‌اند و آنها را "مکافات عمل" و "اثر وضعی گناه" نیز می‌گویند.

۳. مجازات‌های اخروی:

این گونه مجازات‌ها رابطه استوارتری با اعمال دارند. رابطه عمل و جزا در آخرت نه قراردادی است و نه از نوع مکافات است؛ بلکه فراتر از این است. این رابطه، عینیت و اتحاد است. تجسم عمل است